

Рецензія на статтю

**Дерев'янка Б. В., Граб М. І., Туркот О. А. «ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА
ВІДКРИТТЯ БІЗНЕСУ УКРАЇНСЬКИМИ БІЖЕНЦЯМИ І ВПО З
БОКУ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І ДЕРЖАВИ»¹**

У статті досліджено програми фінансової та іншої підтримки, з яких українські біженці за кордоном і внутрішньо переміщені особи в Україні можуть одержати допомогу для відкриття власної справи. Автори порівнюють програми Європейської Асоціації Розвитку Бізнесу, спрямовані на підтримку біженців у країнах ЄС, Великій Британії, Швейцарії, США, Канаді та Австралії, з програмами, що діють в Україні для ВПО, і формулюють пропозиції щодо оптимізації цих процесів у напрямі зменшення кількості біженців за рахунок переведення їх у категорію внутрішньо переміщених осіб. Дослідження виконано у площині господарського права, що надає йому виразного прикладного спрямування.

Актуальність теми. Тема має високу актуальність і суспільну значущість. Автори обґрунтовано зазначають, що на сьогодні важливим є не просто забезпечення побутових, житлових та освітніх потреб біженців і ВПО, але й задоволення їхніх економічних потреб, зокрема щодо відкриття та ведення бізнесу, що є свого роду інвестицією держави у власне майбутнє. Тривалість збройної агресії, продовження Радою Європейського Союзу тимчасового захисту українських біженців до березня 2026 року та збереження міграційних тенденцій роблять питання правового та фінансового забезпечення підприємницької ініціативи цих категорій осіб не лише теоретично цікавим, а й нагальним для законодавця та органів місцевого самоврядування.

¹ Дерев'янка Б. В., Граб М. І., Туркот О. А. Фінансова підтримка відкриття бізнесу українськими біженцями і ВПО з боку міжнародних організацій і держави // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Юридичні науки". – 2025. – № 9. <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2025-9-11420>

Аналіз матеріалів і методів. Матеріалами дослідження виступили положення актів ЄС, нормативних актів України, погляди та результати напрацювань інших дослідників, а також інформаційні портали державних і громадських організацій — загалом двадцять чотири джерела. Автори опрацювали Конвенцію про статус біженців, Протокол щодо статусу біженців, Угоду про асоціацію між Україною та ЄС, Директиву Ради 2001/55/ЄС, Імплементативне рішення Ради (ЄС) 2022/382, а також Закон України від 9 січня 2025 року № 4196-IX і законопроект «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності» (реєстр. № 13715 від 29.08.2025). Використано класичні методи наукового пізнання — герменевтично-семантичний, системно-структурний, структурно-функціональний та порівняльно-правовий, що відповідає предмету дослідження і забезпечує обґрунтованість висновків.

Оцінка результатів дослідження. Найвагомим результатом є послідовне порівняння правового становища біженця та ВПО на кожному етапі започаткування бізнесу.

Автори переконливо показують, що біженцям об'єктивно складніше, ніж ВПО: вони повинні опанувати іноземну мову та вивчити законодавство країни перебування щодо реєстрації та здійснення окремих видів господарської діяльності, часто — отримати ліцензію або дозвіл. Водночас на етапі вибору організаційно-правової форми автори фіксують зворотну ситуацію та критично оцінюють Закон України № 4196-IX, яким поряд зі скасуванням чинності Господарського кодексу України було заборонено утворення нових суб'єктів господарювання в організаційно-правовій формі підприємства; наводиться порівняння: в Україні дозволено шість видів господарських товариств, тоді як у Республіці Польща — десять.

Грунтовно систематизовано інструменти підтримки. Щодо біженців — грантові та освітні програми Європейської Асоціації Розвитку Бізнесу, зокрема гранти на франчайзинг і на розвиток жіночого підприємництва, а

також консультаційна й організаційна допомога британської благодійної організації OPORA. Щодо ВПО — навчання за програмами ПРООН, спрямовані на формування «підприємницької компетентності», урядова програма «ЄРобота» з безповоротними грантами через портал «Дія», виплата роботодавцям 6500 грн на місяць за кожного працевлаштованого ВПО, податкова лібералізація та безвідсотковий кредит до 60 млн грн строком до п'яти років, а також державна програма «Національний кешбек». Логічним завершенням аналізу є теза про потребу модернізації законодавства про інноваційну діяльність та про повернення кваліфікованих, креативних українських фахівців із-за кордону для запровадження ними бізнесу, спрямованого на досягнення інноваційних результатів.

Наукова новизна та практична цінність. Наукова новизна полягає насамперед в авторському ракурсі дослідження: підтримка підприємницької ініціативи розглядається не ізольовано, а як інструмент державної політики повернення громадян — зменшення кількості біженців за рахунок їх переведення в категорію ВПО. Такий підхід поєднує господарсько-правовий і міграційно-правовий виміри та є доволі рідкісним у вітчизняній літературі. Практична цінність роботи виявляється в тому, що систематизований перелік міжнародних і державних програм разом із виявленими правовими перешкодами може бути використаний органами державної влади під час удосконалення законодавства, територіальними громадами — під час розроблення місцевих програм підтримки, а консультаційними та громадськими організаціями — у роботі з біженцями і ВПО.

Зауваження та рекомендації. Варто відзначити кілька моментів, які можуть бути враховані під час доопрацювання або в подальших дослідженнях.

- **Технічна неточність у постановці проблеми:** початок повномасштабного вторгнення позначено як лютий 2024 року, тоді як ідеться про лютий 2022 року. Цю дату необхідно виправити.
- **Дати звернення до джерел потребують уточнення:** практично для всіх позицій переліку літератури зазначено 30.09.2022, хоча частина джерел датована 2024–2025 роками, зокрема Закон України № 4196-IX від 09.01.2025 та законопроект № 13715 від 29.08.2025.
- **Аналіз програм має переважно описовий характер.** Бракує кількісних показників — обсягів виділеного фінансування, кількості отримувачів грантів, частки бізнесів, що продовжили діяльність, — які дали б змогу оцінити реальну ефективність кожного інструмента, а не лише його наявність.
- **Пропозиції щодо оптимізації сформульовано як загальні напрями.** З огляду на господарсько-правовий предмет дослідження доцільно було б навести конкретні редакції змін до нормативних актів або окреслити структуру запропонованого правового механізму.
- **Порівняльно-правовий складник обмежено переважно Республікою Польща.** Залучення досвіду ФРН, Чехії, Румунії чи Канади, де перебуває значна кількість українських біженців, посилює доказову базу висновків.
- **Теза про перевагу біженців над ВПО на етапі вибору організаційно-правової форми є дискусійною і потребує додаткової аргументації:** більша кількість дозволених видів товариств сама собою не свідчить про сприятливіші умови започаткування бізнесу без урахування вимог до капіталу, оподаткування та процедур реєстрації.

Висновки. Стаття є завершеним науковим дослідженням, яке розширює уявлення про правові та фінансові механізми підтримки підприємницької діяльності українських біженців і внутрішньо переміщених осіб. Поставленої мети досягнуто: програми міжнародних організацій і держави проаналізовано, погляди дослідників узагальнено, пропозиції щодо оптимізації відповідних процесів сформульовано. Обґрунтованим є висновок авторів про вирішальну роль держави і міжнародних організацій у розвитку бізнесу в Україні, що має сприяти поверненню біженців з інших держав та зміні їхнього статусу на ВПО. Висловлені зауваження мають рекомендаційний характер і не знижують загальної позитивної оцінки роботи. Стаття відповідає вимогам щодо актуальності тематики, наукової новизни та практичної цінності.

Рецензент:

*незалежна дослідниця у сфері
управлінської аналітики та оптимізації
бізнесу на засадах сталого розвитку*

Валерія ЄВСЮКОВА